

Андрій Черкашин

кандидат психологічних наук, доцент, професор, кафедра педагогіки і психології
управління соціальними системами ім. академіка І.А. Зязюна,
Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”
E-mail: cherkashin68@yandex.ru

**МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО МИСЛЕННЯ
ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-ЛІДЕРІВ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

***Анотація:** у статті розкривається проблема дослідження методологічних аспектів формування позитивного мислення майбутніх фахівців-лідерів в умовах навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах. Проводиться теоретичний аналіз дефініцій «методологія», «позитивне мислення», «духовний компонент», «успіх», «взаємодія», «віддзеркалення», як методологічних складових формування позитивного мислення особистості. Надається авторське визначення позитивного мислення. Вказується на необхідність впровадження синергетичного підходу у формуванні позитивного мислення у студентів вищих навчальних закладів.*

***Ключові слова:** методологічні аспекти, позитивне мислення, фахівці, лідери, духовний компонент, успіх, взаємодія, віддзеркалення, синергетичний підхід*

Andrii Cherkashyn

Phd in Psychology, Associate Professor, professor of Department of Pedagogy
and Psychology of Social Systems Management, National Technical University
“Kharkiv Polytechnic Institute”, Kharkiv, Ukraine
E-mail: cherkashin68@yandex.ru

**THE METHODOLOGICAL ASPECTS IN THE FORMATION OF POSITIVE
THINKING IN THE PERSONALITIES OF FUTURE PROFESSIONALS-LEADERS
AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS**

***Abstract:** the article deals with the problem of studying the methodological aspects in the formation of positive thinking in the future professionals-leaders in the educational process at higher education institutions. The author presents a theoretical analysis of the definitions “methodology”, “positive thinking”, “leadership”, a “spiritual component”, “success”, “interaction”, and “reflection” as of the methodological components comprising the formation of the personality’s positive thinking, and provides his own definition of positive thinking. The implementation of the synergetic approach in the formation of positive thinking in higher education institutions students is shown to be necessary.*

***Keywords:** methodological aspects, positive thinking, professionals, leaders, spiritual components, success, interaction, reflection, synergetic approach.*

© А.І. Черкашин , 2016

Андрей Черкашин

**МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПОЗИТИВНОГО
МЫШЛЕНИЯ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ-ЛИДЕРОВ В ВЫСШИХ
УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ**

Аннотация: в статье раскрывается проблема исследования методологических аспектов формирования позитивного мышления будущих специалистов-лидеров в условиях учебно-воспитательного процесса в высших учебных заведениях. Проводится теоретический анализ дефиниций «методология», «позитивное мышление», «духовный компонент», «успех», «взаимодействие», «отражение», как методологических составляющих формирования позитивного мышления личности. Дается авторское определение позитивного мышления. Указывается на необходимость внедрения синергетического подхода в формировании позитивного мышления у студентов высших учебных заведений.

Ключевые слова: методологические аспекты, позитивное мышление, специалисты, лидеры, духовный компонент, успех, взаимодействие, отражение, синергетический подход

Andrii Cherkashyn

An extended abstract of a paper on the subject of:

“The methodological aspects in the formation of positive thinking in the personalities of future professionals-leaders at higher education institutions”

The article deals with the problem of studying the methodological aspects in the formation of positive thinking in the future professionals-leaders in the educational process at higher education institutions. The author presents a theoretical analysis of the definitions “methodology”, “positive thinking”, “leadership”, a “spiritual component”, “success”, “interaction”, and “reflection” as of the methodological components comprising the formation of the personality’s positive thinking. From the author’s point of view, the experimentally genetic method of studying personality, suggested and implemented by S. D. Maxymenko, should be the basis of defining the methodological aspects on the formation of positive thinking in Ukraine’s higher education institutions students. This method enables approaching the personality’s development in uniting its “external” and “internal” activity, their mutual transition and mutual determination at all age stages of development. The age of higher education students is presented as beneficial for the formation of leadership qualities in the students crucial for the future successful professional career. Thus, this paper thoroughly studies the theory of leadership and success, being developed within Professor O. G. Romanovsky’s scientific school of forming the future leader’s personality. The formation of a high-level spiritual capacity is shown as one of the ways to form positive thinking in students. Spirituality is asserted as a necessary universal need of the correct existence and development of the student’s consciousness as the consciousness of an integral personality. Spirituality is the central, integrating quality of a human being, showing the attitudes of this human to the world, the actions of this human, the direction of the general activities of this human. The personality’s spiritual harmony with the world forms the direction to success in it, and this direction is a guarantee of forming positive thinking. The author approaches positive thinking as a higher cognitive process enabling the

personality to form a positive perception of new knowledge on the basis of a creative reflection of the interaction with the surrounding world and a transformation into one's own image of existence. Thus, the author gives a detailed examination of the scientific definitions of "interaction" and "reflection". The process of reflection does not correspond to the process of interaction as a whole, and is not reduced to one of its components, i.e. the outside influence over the object, or its responsive action. The paper asserts that if the process of interaction is an exchange of changes then the reflection includes not just the changes induced in the reflected object by an external cause but only the changes in the state of the object, developed by the object itself as a counteraction or compensation against the external influence. According to the author, the successful completion of the reflection process results in the formation of a more or less stable system "reflecting object – reflected object" due to the balanced mutual reflection of one into another. The implementation of the synergetic approach in the formation of positive thinking in higher education institutions students is shown to be necessary.

Keywords: *methodological aspects, positive thinking, professionals, leaders, spiritual components, success, interaction, reflection, synergetic approach.*

Постановка проблеми. Сучасний стан навчання майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах України характеризується дуже високим інформаційним навантаженням, впровадженням викладання навчальних дисциплін на іноземній мові, формуванням лідерського потенціалу студентів, який, в свою чергу, будується на філософії успіху та позитивного мислення. Аналіз та вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду підготовки майбутніх фахівців свідчить про те, що тільки та особистість може функціонувати та бути успішною, яка є мобільною, конкурентоздатною, має відповідний лідерський потенціал, що відповідає сучасним умовам розвитку сьогодення.

Проблема формування лідерства майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах знайшло своє відображення у працях І. Д. Беха, Ж. Б. Богдан, І. А. Зязюна, В. Є. Михайличенко, О. Г. Романовського, О. С. Пономарьова, Т. О. Соловник, Н. В. Підбуцької, Г. В. Попової та ін.

Ряд дослідників проблему розвитку особистості розглядають шляхом формування позитивного мислення, що відповідно сприяє формуванню лідерських якостей та успішності майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах. Серед вчених, праці яких присвячені вище визначеній проблемі слід назвати І. Д. Беха, В. В. Бойка, В. В. Сінельникова, І. А. Зязюна, О. Г. Романовського тощо. Але з нашої точки зору, на цей час в працях вітчизняних та зарубіжних вчених недостатньо визначені методологічні аспекти формування позитивного мислення майбутнього лідера.

Мета дослідження полягає у теоретичному визначенні методологічних аспектів формування позитивного мислення майбутніх-фахівців лідерів у вищих навчальних закладах.

Виклад основного змісту. На думку І. А. Зязюна «сукупність ідей, теорій і підходів, які обираються як методологічні засади наукового пошуку, складає ту «призму», через яку та завдяки якій визначається сутність об'єкту дослідження, моделюються уявлення про нього, здійснюється пошук засобів і умов удосконалення, його ефективного розвитку» [4, с. 41].

П. Я. Папковська зазначає, що у фахових літературних джерелах зустрічаються різноманітні тлумачення понять «методологія»: 1) як найбільш загальний (філософський) метод пізнання; 2) як система методів, що використовується тією чи іншою наукою; 3) як особлива галузь знань, що слугує своєрідним джерелом, звідки інші конкре-

тні науки запозичують методи дослідження; 4) як філософське вчення про методи пізнання і практики [11, с. 11].

Отже, з філософської точки зору вчений розглядає методологію як «вчення про методи пізнання і перетворення дійсності, застосування принципів світогляду до процесу пізнання, духовної творчості і практики» [11, с. 11].

Досліджуючи методологію наукового дослідження, С. Д. Максименко зазначає: «З одного боку методологія розуміється як певна система методів, які застосовуються в процесі пізнання в рамках тієї або іншої науки, тобто методологія розглядається як частина конкретної науки. З іншого боку, методологія виступає як сукупність основних філософських положень, які відображають первинні гносеологічні концепції формування й аналізу наукового знання» [7, с. 13]. В цьому визначенні автор підкреслює філософський характер методології. Зокрема, він зазначає, що «галузь методологічних проблем містить багато аспектів від методологічного арсеналу конкретних наукових досліджень до філософського осмислення як самих методів, так і знань, що отримуються за їх допомогою», наголошує на необхідності «відокремлення й розрізнення рівнів методології, що мають свою специфіку». Перший рівень – категоріальний рівень, тобто рівень спеціальних методологій, які розробляють й застосовують свої методи. Методологічна функція першого рівня полягає в визначенні загальних принципів пізнання, найбільш загальних форм й законів руху мислення на шляху до визначення об'єктивної істини. Другий рівень – методологія наукового пізнання. Характерною рисою цього рівня є те, що метод є об'єктом спеціального вивчення. На цьому етапі, крім наукового методу, розглядаються об'єкт та предмет дослідження, методологічні принципи, шляхи пізнання (теоретичний та емпіричний), а також понятійно-категоріальний апарат. Третій рівень – рівень теорії методів конкретних наук. Характерною рисою третього рівня є розробка та розвиток методології спеціального наукового дослідження.

На думку М. Й. Варія, «модель методологічного простору наукової психології має свою внутрішню логіку. Вона виявляється в тому, що дозволяє здійснити послідовне сходження від конкретного до абстрактного, тобто від онтопсихологічного до філософсько-психологічного рівня і, навпаки, – сходження від абстрактного до конкретного, тобто у зворотному напрямі» [2, с. 109].

С. У. Гончаренко визначає поняття «методологія», як «одне з найбільш невизначених, багатозначних та суперечливих... В широкому розумінні її тлумачать, як систему принципів і способів побудови теоретичної і практичної діяльності, а також як вчення про цю систему» [3, с. 498].

З нашої точки зору, в основу визначення методологічних аспектів щодо формування позитивного мислення у студентів вищих навчальних закладів України повинен бути покладений експериментально-генетичний метод дослідження особистості, запропонований та запроваджений С. Д. Максименко [8].

Суть методу полягає в тому, що розвиток особистості розглядається у поєднанні її «зовнішньої» та «внутрішньої» діяльності, їх взаємний перехід і взаємну детермінацію на всіх вікових етапах розвитку. С. Д. Максименко розглядає особистість як складну динамічну систему, що моделює і реалізує власний генезис, забезпечуючи свій саморозвиток [8, с. 63].

Відповідно, автор зазначає, що у процесі саморозвитку особистості «між частинами психічного цілого відбувається складна взаємодія, яка призводить до утворення нових властивостей, нових типів взаємодії та взаємовідносин. У результаті цього психічні утворення змінюються кількісно та якісно» [8, с. 57].

Формування позитивного мислення майбутніх фахівців не можливе без розвитку у них лідерських якостей. Заслужують на увагу значні напрацювання вчених, які розробляються у рамках наукової школи формування особистості майбутнього лідера доктора педагогічних наук, професора О. Г. Романовського. Доречною в цьому сенсі є ідея О. С. Пономарьова, який наголошує: «Лідерство є складним індивідуально-суспільним феноменом, соціально-психологічна природа якого достатньо повно вивчена. Це зумовлено тією виключно важливою роллю, яку воно відіграє в процесах життєзабезпечення й розвитку суспільства та соціальних груп різного масштабу і призначення» [10, с. 11].

З точки зору О. Г. Романовського та В. Є. Михайличенко «У самому широкому сенсі лідерство можна визначити як здатність впливати на інших людей у напрямку досягнення визначеної мети» [13, с. 514].

Н. В. Підбуцька, досліджуючи проблему лідерства у студентській групі, зазначає: «Студентський вік є сприятливим для формування лідерських якостей, оскільки у цей час відбувається процес життєвого і професійного самовизначення, здійснюється суспільно корисна діяльність, формуються переконання, почуття обов'язку і відповідальності. Враховуючи специфіку навчальної діяльності у вищому навчальному закладі, особливої важливості набуває лідерство в сфері емоційної активності групи, адже експресивний лідер в основному орієнтований не на конкретну мету, а на створення обставин для її досягнення» [9, С. 32-33].

Наступним методологічним аспектом формування позитивного мислення є наукові праці О. Г. Романовського, Ж. Б. Богдан, Т. О. Солодовник та ін. щодо формування духовності у майбутніх фахівців під час навчально-виховного процесу.

О. Г. Романовський вказує: «З аналізу психологічної теорії і практики можна зробити висновок, що компонент духовності студента відображає вищу світоглядну основу його людської природи або вищі духовні можливості й властивості: розум, совість, переконання, погляди, волю, моральне почуття. Можна стверджувати, що духовність – необхідна універсальна потреба правильного існування і розвитку свідомості студента як цілісної особистості» [12, с. 6].

На думку автора, для того, щоб громадянську функцію психології кожного студента привести у відповідність з його професійними намірами і поглядами, важливо розвивати такі критерії духовного компонента:

- основну цивільну межу духовності – совість, як здатність студента до позитивної та негативної оцінки своїх почуттів, поведінки і волі, а також думок і дій оточуючих людей. Сумління – стимул моральної і громадянської зрілості студента;
- вміння аналізувати дефекти совісті, такі як відсутність почуття сорому, небажання виправляти свої вчинки, низький рівень почуття обов'язку та ін.;
- прагнення до прояву внутрішнього "Я", тобто усвідомлено проводити самостереження, самопізнання і самоконтроль;
- намір пізнати технічну істину як основну потребу особистості майбутнього інженера, як правильне відображення складних інженерно-технічних пристроїв в його свідомості, що сприяє оптимально-професійному розвитку студентів.

Ж. Б. Богдан, Т. О. Солодовник визначають формування духовного потенціалу особистості, як одне із головних завдань становлення майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі. Автори зазначають: «Головною метою освіти і виховання має бути розкриття і розвиток морально-етичного і духовного потенціалу людини. Це, на наш погляд, є центральною, інтегруючою якістю людини, що демонструє її ставлення до світу, своїх вчинків, спрямованості її діяльності в цілому» [1, с. 122].

У підручнику «Філософія досягнення успіху. Психологічний аспект» О.Г Романовський та В. Є. Михайличенко визначають свої власні погляди на позитивне мислення: «Мислити позитивно – значить змусити свій мозок працювати на себе, а не проти себе. Позитивне мислення містить у собі позитивний погляд на речі і використання таких же висловлювань для вираження думок і почуттів. Це є чимось подібним до самогіпнозу. Позитивне мислення зосереджується на успіху, воно планує не відхід від поразки, а програмує перемогу. При цьому воно створює стан душевної гармонії, що значною мірою супроводжується задоволеністю людини і її правильними думками» [13, С. 75-76]. Далі автори конкретизують власне уявлення про позитивне мислення особистості: «Позитивне мислення, навпроти, реалістичне й бачить як позитивну так і негативну сторони речей і подій» [13, с. 78].

Відповідно, тільки особистість, яка спрямована на успіх, може формувати у себе позитивне мислення. Автори дають своє тлумачення, що таке «успіх». На їх думку, успіх – це багатомірне поняття, а механізм його досягнення включає цілий ряд факторів. По-перше, успіх, пов'язаний з розкриттям потенціалу людини, залежить від неї самої, від її активності. Це не стільки наслідок незвичайного таланту й здібностей, скільки уміння застосовувати їх на практиці. Домогтися успіху не означає, що ми повинні робити щось особливе. Це значить, що ми повинні робити те, що й інші, але краще. Так що успіх – це те, чого люди домагаються лише завдяки своєму власному, тільки їм властивому потенціалові, завдяки своїй активності. По-друге, успіх – це рух на шляху до мети, поставленої перед собою, це результат роботи наших переконань, цінностей, здібностей і звичок, що лежать в основі цього руху. Його потрібно вимірювати, порівнюючи із метою, завданнями та результатами, яких людина досягла. При цьому важливо зрозуміти, що необхідною умовою розвитку нерозкритих можливостей людини є тільки ті ознаки, що для неї значимі. По-третє, для досягнення успіху людині необхідно постійно розвивати свої внутрішні здібності й резерви, що існують в процесі її розвитку і саморозвитку. Це здійснюється шляхом формування внутрішнього світу на основі неповторно-унікального досвіду. Цей процес потребує від індивіда продуктивної активності, що виражається в постійному корегуванні своїх дій, поведінки, вчинків. Усе це, у свою чергу, викликає необхідність самосвідомості й самооцінки, самоконтролю й відповідальності. Самосвідомість і є тим стрижнем особистості, навколо якого формуються дії і вчинки людини, її думки й почуття. Ідея особистісного росту гарна для тих, хто вже зрозумів, що всі можливості життєвого успіху вкладені в них самих і тому роблять усе необхідне для свого вдосконалювання й самореалізації. По-четверте, важливою складовою успіху є оволодіння майстерністю людських взаємин. Сюди входять комунікативна компетентність людини, ефективна стратегія й тактика особистого впливу, керування конфліктами, навички успішного лідерства й інші фактори, що впливають на взаємини людей [13, С. 9-10].

В повсякденній діяльності фахівців багатьох професій віра в успіх дозволяє рятувати тисячі людських життів. Відомий український вчений, доктор медичних наук, професор, філософ В. В. Бойко в одній з багатьох своїх наукових праць, розмірковуючи про терпіння, позитивне мислення та віру в диво пише: «В житті і хірургічній діяльності так іноді буває, коли рішення прийнято, і зволікати не можна, ти вимикаєш внутрішній «автомат» сумнівів і на зміну йому запускаєш «залізні нерви», терпіння і...віру в успіх, а часом і в диво». Далі автор, звертаючи увагу на роль позитивного мислення для успішності професійної діяльності хірурга, зазначає: «Як би там не було, хірург повинен тримати себе в руках, абстрагуватися і відмовлятися від усього зайвого, виконуючи

свою роботу з позитивним настроєм, з любов'ю до людини і вірою в її одужання, яке іноді подібно до дива» [15, с. 66].

На нашу думку, позитивне мислення майбутнього фахівця-лідера являє собою вищий пізнавальний процес, який дозволяє особистості формувати позитивне сприйняття нового знання на підставі творчого віддзеркалення взаємодії з оточуючим світом та перетворення власного образу існування.

Процес формування позитивного мислення майбутнього лідера передбачає всебічну взаємодію суб'єктів навчального процесу. На думку С. М. Смірнова, взаємодія є загальна форма взаємозв'язку явищ дійсності, що виражається в їх взаємній зміні або «в обміні змінами» [16, с. 27]. Більшість вчених впевнена, що віддзеркалення є особлива сторона, особливий результат взаємодії. Проте в рамках цього загального напрямку С. М. Смірнов виділяє наступні власні підходи. По-перше, віддзеркалення — об'єктивно існуюча і необхідно присутня сторона будь-якої взаємодії матеріальних тіл, включаючи й таке, де не має місця зберіганню і подальшому використанню сліду об'єкта, що впливає, останній просто вносить в об'єкт, який віддзеркалюється, деякі зміни, відтворюючи тим чи іншим чином його природу. По-друге, віддзеркалення як відображення — це тотожність двох об'єктів, що виникає внаслідок їх взаємодії. З усього змісту взаємодії до віддзеркалення входить лише те, що відповідає у об'єкті, що віддзеркалюється, тому, що віддзеркалює. По-третє, віддзеркалення — така сторона взаємодії, яка пов'язана з виділенням з сумарного результату взаємодії об'єкта, що віддзеркалює, тому об'єкту, що віддзеркалюється, особливостей оригіналу (відбиваного об'єкта) і з співвіднесенням цих особливостей з самим оригіналом, так би мовити, з проекцією цих особливостей на оригінал. Мабуть, це можливо тільки для живих організмів. По-четверте, віддзеркалення — такий момент взаємодії, який відіграє активну роль в розвитку матеріального світу.

Далі автор, зазначає, що внутрішня природа об'єкта, що віддзеркалює, окреслює межі того, що взагалі може бути віддзеркалене ним: він здатний відтворити лише ті риси об'єкта, що віддзеркалює, «які адекватні, так чи інакше відповідають самій об'єктивній природі суб'єкта, тим чи іншим чином об'єктивно пов'язані з його власною природою. ...Причому саме через відображення своїх можливостей у дійсних рисах об'єктів зовнішнього світу те чи інше матеріальне утворення в ході свого розвитку перетворює свої можливості в дійсність» [16, с. 60].

Аналогічні наукові погляди й підходи знайшли своє відображення у працях С. Л. Рубінштейна та О. М. Леонтьєва. Отже, С. Л. Рубінштейн наголошує, що зовнішні причини, переломлюючись через внутрішні умови, змінюють тим самим внутрішнє [14, с. 10]. О. М. Леонтьєв вказує, що внутрішнє (суб'єкт) діє через зовнішнє, і цим саме себе змінює [6, с. 181].

Т. В. Корнилова та С. Д. Смирнов, аналізуючи точки зору різних вчених на наукові дефініції «взаємодія» і «віддзеркалення», визначають власні погляди на ці дефініції.

Віддзеркалення як всезагальна властивість, атрибут матерії полягає в здатності розвивати певні внутрішні стани у відповідь на зовнішні впливи, природа яких має деяку спільність з природою об'єкта, що віддзеркалюється, а також відтворювати цими станами характеристики зовнішнього впливу і таким чином компенсувати його збуджуючий вплив на цілісність об'єкта, що віддзеркалюється, сприяти збереженню його основних, істотних особливостей.

На відміну від віддзеркалення як всезагальної властивості матерії, кожен матеріальний об'єкт має здатність відображати певні об'єкти, явища, сторони реальності, сукупність яких можна назвати «потенційним віддзеркаленням». Це частина, фрагмент

зовнішнього світу, що являє собою іншу форму власної природи об'єкта, що віддзеркалюється, які можуть бути відображені ним при певних умовах. Спеціальної уваги заслуговує той факт, що «потенційне віддзеркалення» змінюється не тільки за рахунок зовнішніх впливів, але і шляхом зміни внутрішніх характеристик об'єкта завдяки його здібності до саморуху, саморозвитку, власних особистісних змін.

Процес віддзеркалення є насамперед перебудова, перетворення внутрішніх характеристик об'єкта в напрямку протидії, компенсації зовнішніх впливів за рахунок відтворення їх негативної копії.

Продукт віддзеркалення (саме в такому сенсі найчастіше вживається термін «віддзеркалення», коли не вказується його специфікація) є форма системного зв'язку даного об'єкта з його оточенням, що забезпечує йому відносно стійке існування в нових умовах, що відображаються. Ті зміни, які відбулися в об'єкті, що зберігали свою відносну цілісність в цих умовах (взяті у відношенні до них), суть їхнього образу полягає в об'єкті, що відображується.

Крім цього, на думку авторів віддзеркалення не може бути зведене до взаємодії або його продукту в силу наступних обставин.

Потенційне віддзеркалення, тобто здатність конкретного об'єкта віддзеркалити ту чи іншу область зовнішньої дійсності, може змінюватися не тільки за рахунок зовнішніх взаємодій, але і за рахунок внутрішніх процесів (саморуху, власної мінливості, саморозвитку).

Будь-яка взаємодія об'єкта з зовнішнім середовищем веде до зміни потенційного віддзеркалення, але останнє може змінюватися як у бік підвищення віддзеркалювальної його здатності (ускладнення внутрішньої структури), так і в бік зменшення (порушення вихідної цілісності об'єкта (деструкція)).

Процес віддзеркалення не збігається з процесом взаємодії в цілому і не зводиться до однієї з двох його складових — впливу на об'єкт ззовні або його відповідної дії. Якщо процес взаємодії є обмін змінами, то до віддзеркалення входять не просто зміни, що викликаються у об'єкта, що віддзеркалюється, зовнішньою причиною, але лише ті зміни в його стані, які розвинені ним самим в напрямку протидії та компенсації зовнішніх впливів.

Успішне завершення процесу віддзеркалення призводить до утворення більш або менш стійкої системи «об'єкт той, що віддзеркалює — об'єкт, що віддзеркалюється» за рахунок врівноваженого взаємного віддзеркалення їх один в одному.

Віддзеркалення як системну якість, що відіграє роль цементуючого початку, яке пов'язує раніше розрізнені об'єкти у деяку нову цілісність за рахунок їх взаємного віддзеркалення один одним, служить важливим чинником прогресивної еволюції матерії в напрямку формування більш складних матеріальних систем [5, С.163-165].

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, основними методологічними аспектами формування позитивного мислення майбутніх фахівців лідерів у вищому навчальному закладі є «методологія», «позитивне мислення», «духовний компонент», «успіх», «взаємодія», «віддзеркалення». Позитивне мислення майбутнього фахівця-лідера являє собою вищий пізнавальний процес, який дозволяє особистості формувати позитивне сприйняття нового знання на підставі творчого віддзеркалення взаємодії з оточуючим світом та перетворення у власний образ існування.

Враховуючи складність формування позитивного мислення під час навчання у вищому навчальному закладі необхідне впровадження комплексного синергетичного підходу, де кожна вказана дефініція буде містити напрацювання вчених у різних напрямках наукового дослідження особистості майбутніх фахівців.

Перспективним напрямком подальшого дослідження вважаємо подальшу методологічну та практичну розробку, опрацювання основ формування позитивного мислення майбутніх фахівців-лідерів у вищих навчальних закладах України.

Список літератури:

1. Богдан Ж. Б. Розвиток духовного потенціалу студентів у вищому технічному навчальному закладі / Ж. Б. Богдан, Т. О. Солодовник // Переяславская рада: её историческое значение и перспективы развития восточнославянской цивилизации: сб. науч. тр.: по матер. VII Междунар. науч.-практич. конференции, 19–20 декабря 2012 г., Ч. 1./ред. А. Г. Романовский, Ю. И. Панфилов. — Харьков: НТУ «ХПИ», 2013. — С. 122–124.
2. Варій М. Й. Загальна психологія : підр. [для студ. вищ. навч. закл.] / М. Й. Варій. — [3-тє вид.]. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 1007 с.
3. Гончаренко С. У. Методологія / С. У. Гончаренко // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. — К.: Юрінко Інтер, 2008. — С. 498.
4. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії / І. А. Зязюн : монографія. — Черкаси: Вид. ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2008. — 608 с.
5. Корнилова Т. В., Смирнов С. Д. Методологические основы психологии / Т. В. Корнилова, С. Д. Смирнов. — СПб.: Питер, 2006. — 320 с.
6. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. — М.: Политиздат, 1975. — 304 с.
7. Максименко С. Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці : методологія, методи, програми, процедури /С.Д. Максименко : навчальний посібник для вищої школи. — К.: Наукова думка, 1998. — 216 с.
8. Максименко С. Д. Генезис существования личности / С. Д. Максименко. — К.: Изд-во ООО „КММ”, 2006. — 240 с.
9. Підбуцька Н. В. Теоретичні основи вивчення феномену лідерства у старшому юнацькому віці / Н. В. Підбуцька // Теорія і практика управління соціальними системами. — 2015. — № 4. — С. 26–36.
10. Пономарьов О. С. Феномен лідерства у контексті суспільних проблем / О. С. Пономарьов // Теорія і практика управління соціальними системами. — 2015. — № 4. — С. 11–19.
11. Папковская П. Я. Методология научных исследований : курс лекций / П. Я. Папковская. — Мн.: ООО Информпресс, 2002. — 176 с.
12. Романовский А. Г. Концептуальный психолого-педагогический подход к развитию психологии личности студента в учебно-воспитательном процессе технического университета / А. Г. Романовский // Теорія і практика управління соціальними системами. — 2011. — № 4. — С. 3–9.
13. Романовський О. Г. Філософія досягнення успіху. Психологічний аспект : Підручник / О. Г. Романовський, В. Є. Михайличенко. — Харків : НТУ «ХПИ», 2007. — 592 с.
14. Рубинштейн С. Л. Бытие и сознание : О месте психического во всеобщей взаимосвязи явлений материального мира / С. Л. Рубинштейн ; Акад. наук СССР, Ин-т философии . — Москва : Изд-во Акад. наук СССР, 1957 . — 328.
15. «Славные имена» (Почетные граждане города Харькова)/Воловник О.П., Воловник П.В. , — Харьков: «Издательский Дом ЖЗЛ», ПРАТ «Харківська книжкова фабрика «Глобус», 2015. — 464 с.
16. Смирнов С. Н. Диалектика отражения и взаимодействия в эволюции материи / С. Н. Смирнов. — М. : Наука, 1974. — 382 с.

References:

1. Bohdan Zh. B. Rozvytok dukhovnoho potentsialu studentiv u vyschomu tekhnichnomu navchal'-nomu zakladi / Zh. B. Bohdan, T. O. Solodovnyk // Pereiaslavskaja rada: eio ystorycheskoe znachenye y perspektyvy razvytyia vostochnoslavianskoj tsyvylyzatsyy: sb. nauch. tr.: po mater. VII Mezhdunar. nauch.-praktych. konferentsyy, 19–20 dekabria 2012 h., Ch. 1./red. A. H. Romanovskij, Yu. Y. Panfylov. — Khar'kov: NTU «KhPY», 2013. — S. 122–124.
2. Varij M. J. Zahal'na psykhologhiia : pidr. [dlia stud. vysch. navch. zakl.] / M. J. Varij. — [3-tie vyd.]. — K.: Tsentr uchbovoi literatury, 2009. — 1007 s.
3. Honcharenko S. U. Metodolohiia / S. U. Honcharenko // Entsyklopediia osvity / Akad. ped. nauk Ukrainy; holovnyj red. V. H. Kremen'. — K.: Yurinko Inter, 2008. — S. 498.
4. Ziaziun I. A. Filosofiiia pedahohichnoi dii / I. A. Ziaziun : monohrafiia. — Cherkasy: Vyd. ChNU im. Bohdana Khmel'nyts'koho, 2008. — 608 s.
5. Kornilova T. V., Smirnov S. D. Metodologicheskie osnovy psihologii / T. V. Kornilova, S. D. Smirnov. — SPb.: Piter, 2006. — 320 s.
6. Leont'ev A.N. Dejatel'nost'. Soznanie. Lichnost' / A. N. Leont'ev. — M.: Po-litizdat, 1975. — 304 s.
7. Maksimenko S. D. Psihologija v social'nij ta pedagogichnij praktici : metodo-logija, metodi, programi, proceduri /S.D. Maksimenko : navchal'nij posibnik dlja vi-shhoi shkoli. — K.: Naukova dumka, 1998. — 216 s.
8. Maksimenko S. D. Genezis sushhestvovanija lichnosti / S. D. Maksimenko. — K. : Izd-vo OOO „KMM”, 2006. — 240 s.
9. Pidbut'ska N. V. Teoretychni osnovy vyvchennia fenomenu liderstva u starshomu iunats'-komu vitsi / N. V. Pidbut'ska // Teoriia i praktyka upravlinnia sotsial'nymy systemamy. — 2015. — № 4. — S. 26–36.
10. Ponomar'ov O. S. Fenomen liderstva u konteksti suspil'nykh problem / O. S. Ponomar'ov // Teoriia i praktyka upravlinnia sotsial'nymy systemamy. — 2015. — № 4. — S. 11–19.
11. Papkovskaia P. Ya. Metodolohiia nauchnykh yssledovanyj : kurs lektsyj / P. Ya. Papkovskaia. — Mn.: OOO Ynformpress, 2002. — 176 s.
12. Romanovskij A. H. Kontseptual'nyj psykhologo-pedahohycheskij podkhod k razvytyiu psykhology lychnosti studenta v uchebno-vospytatel'nom protsesie tekhnicheskoho unyversyteta / A. H. Romanovskij // Teoriia i praktyka upravlinnia sotsial'nymy systemamy. — 2011. — № 4. — S. 3–9.
13. Romanovskij O. H. Filosofiiia dosiahnennia uspiyku. Psihologichnyj aspekt : Pidruchnyk / O. H. Romanovskij, V. Ye. Mykhajlychenko. — Kharkiv : NTU «KhPI», 2007. — 592 s.
14. Rubynshtejn S. L. Bytje y soznanye : O meste psykhicheskoho vo vseobschej vzyamosviazii iavlenyj materyal'noho myra / S. L. Rubynshtejn ; Akad. nauk SSSR, Yn-t fylosofyy. — Moskva : Yzd-vo Akad. nauk SSSR, 1957. — 328.
15. «Slavnye imena» (Pochetnye grazhdane goroda Har'kova)/Volovnik O.P., Volovnik P.V., — Har'kov: «Izdatel'skij Dom ZhZL», PRAT «»Harkivs'ka knizhkova fabrika «Globus», 2015. — 464 s.
16. Smirnov S. N. Dialektika otrazhenija i vzaimodejstvija v jevoljucii mate-rii / S. N. Smirnov. — M. : Nauka, 1974. — 382 s.

Стаття надійшла до редакційної колегії 5.05.2016